

Invoering stroomstootwapen

Om de veiligheid in Nederland te vergroten en de rechtsorde te handhaven, móet de politie naar voren stappen en mág zij geweld gebruiken als de situatie daar om vraagt. Deze geweldsbevoegdheid maakt onderdeel uit van het professioneel vakmanschap van politiemensen: zij weten wanneer en in welke mate zij geweld mogen gebruiken. Het gebruik van het geweld moet noodzakelijk zijn, effectief, maar ook in verhouding, dus met zo min mogelijk letsel voor alle betrokkenen. Dit wordt altijd achteraf getoetst.

Waarom het stroomstootwapen?

Voor het gebruik van geweld beschikken politiemensen, naast hun mondelinge en fysieke vaardigheden, over ondersteunende middelen. In de basis zijn dat de wapenstok, pepperspray en het vuurwapen. In de praktijk ervaren politiemensen in gevaarsituaties nog wel eens dat de pepperspray en/of de wapenstok niet effectief blijken en dat de stap naar het dienstpistool niet wenselijk en/of niet geoorloofd is (zie ook WODC-rapport 'Politiële bewapening in perspectief' 2012). Voor die directe gevaarsituaties is het stroomstootwapen een waardevolle aanvulling op de beschikbare, persoonlijke geweldsmiddelen.

Werking van het stroomstootwapen

De intentie van het stroomstootwapen is het op afstand (0 tot 7,6 meter) handelingsonbekwaam maken van de persoon om direct dreigende gevaarsituaties onder controle te brengen, met minimaal letsel voor de doelpersoon, de agent en omstanders. Het stroomstootwapen vuurt twee pijltjes af die met een geïsoleerde stroomdraad met het wapen verbonden blijven. De pijltjes zijn zo ontworpen dat ze vast blijven zitten in de huid en/of

kleding. Als de pijltjes niet de huid van de persoon binnendringen en tot enkele millimeters voor het lichaam komen, wordt door het voltage toch een stroomcircuit opgebouwd. Na het treffen van de persoon geeft het wapen een paar korte stroomstoten met een hoog voltage en laag ampère. Hierdoor wordt het motorisch- en zintuigelijk zenuwstelsel gedurende een aantal seconden verstoord en veroorzaakt daarmee onvrijwillige spiercontracties.

Dit zorgt voor een tijdelijk verlies van controle over de spieren. De getroffen persoon valt hierdoor om en is enkele seconden niet in staat verzet te bieden. Dat geeft politiemensen de kans om de verdachte onder controle te krijgen.

De voordelen in het kort

De politie heeft in 4 eenheden ervaring opgedaan met het stroomstootwapen middels een pilot van februari 2017 tot februari 2018. Uit de onafhankelijke pilotevaluatie door de Politieacademie (Adang e.a. mei 2018) komen de volgende voordelen naar voren:

- op afstand (enkele meters) te gebruiken; veiliger voor agent en omstanders;
- de-escalerend effect, dreigen is vaak al voldoende voor het afwenden van direct gevaar, c.q. tot succesvolle aanhouding te komen;
- minimaal letsel voor persoon, agent en omstanders;
- effectief bij personen die ongevoelig voor pijnprikkels zijn, bijvoorbeeld door het gebruik van verdovende middelen;
- draagt bij aan zelfvertrouwen bij dreigende situaties door daadkrachtig en geloofwaardig optreden in situaties waar eerst hulp van specialisten als hondengeleider of arrestatieteam ingeroepen moest worden.

Aanvullend geweldsmiddel

Het stroomstootwapen betreft een aanvulling op het gehele geweldspectrum bij situaties van excessief geweld en/of hoge gevaarzetting, géén vervanging van een geweldsmiddel.

Het stroomstootwapen biedt een mogelijkheid (met name door effectiviteit van dreigen) voor politiemensen om met

beperkt geweld toch daadkrachtig te interveniëren bij excessief geweld, met minimaal letsel voor alle betrokkenen – zo wijst ook de pilot uit. Bijna alle agenten gaven in de evaluatie aan dat ze meer fysiek geweld en andere wapens (wapenstok, diensthond of vuurwapen) zouden hebben ingezet als ze geen stroomstootwapen hadden gehad, met meer kans op (blijvend) letsel.

Ervaring en onderzoek

Tijdens de pilot zijn naast de eerder genoemde sterke punten van het stroomstootwapen ook kwetsbaarheden aan het licht gekomen. De belangrijkste inzichten zijn de tekortkomingen in duur en inhoud van de opleiding, het frequente gebruik van de beperkt effectieve schokmodus¹ en de geringe leermomenten op het gebruik. Naar aanleiding van de pilotevaluatie na de zomer 2018 zijn aanvullende maatregelen genomen om kwetsbaarheden en risico's van het stroomstootwapen te minimaliseren:

- de opleiding is qua duur aangepast van 2 naar 3 dagen, met meer aandacht voor de complexiteit van bediening, de mogelijke gezondheidsrisico's voor de doelpersoon en het integreren van het toepassen van het wapen met andere geweldstoepassingen;
- aanscherping van de geweldsinstructie om gebruik van schokmodus en gebruik van stroom tegen personen die al geboeid of onder controle zijn, tot een minimum te beperken;
- het stroomstootwapen (Taser X2/NL) is technisch gereguleerd naar cycli van 5 seconde stroom om meer gedoceerd stroom toe te kunnen dienen;
- in de stelselherziening geweldsaanwending is meer aandacht voor reflectie op gebruikt geweld en feedback van casuïstiek naar opleiden en trainen.

Uit de jaarlijkse monitors 2019 - 2021 van de Politieacademie blijkt dat dit effect heeft gehad en de politie het wapen zorgvuldig gebruikt. Er is een stabiliserende trend zichtbaar van de inzet van het stroomstootwapen door de striktere regulering. Dit heeft een positief effect op de mate waarin en de wijze waarop (meer weloverwogen) het

¹ Het gebruik van de schokmodus, anders dan het gebruik van de

schietmodus, is beperkt effectief. Met de schokmodus wordt het toedienen van

een pijnprikkel middels direct lichaamscontact bedoeld.

stroomstootwapen wordt gebruikt.

Deze ervaringen en rapporten heeft de politie verwerkt en neemt zij mee in de invoering van het stroomstootwapen, net als de kennisuitwisseling met de Engelse politie en de aanbevelingen van de Nationale Ombudsman.

Gezondheidsrisico aanvaardbaar klein

Bij het besluit tot invoering van het stroomstootwapen baseerde de minister van Justitie en Veiligheid zich op het WODC rapport naar mogelijke gezondheidseffecten (zomer 2019). Het WODC concludeert dat “er geen wetenschappelijke evidentie is die de veronderstelde onveiligheid (met name voor het hart) van Tasers aantoont. Ook voor risicogroepen zijn geen specifieke bewijzen voor schadelijkheid te vinden”. Tegelijk constateert het WODC dat het minder duidelijk is wat er gebeurt in de praktijk met bijvoorbeeld risicogroepen met een minder goede gezondheid. Wetenschappelijk onderzoek bij kwetsbare personen is namelijk om ethische redenen niet mogelijk.

De kans op ernstig letsel als direct gevolg van het stroomstootwapen is zeer gering. Wel zit aan elke vorm van geweld risico's. Het grootste risico bij het gebruik van een stroomstootwapen is gelegen in het feit dat een persoon tegen wie een stroomstootwapen wordt ingezet ongelukkig ten val kan komen of dat de pijltjes kwetsbare delen van het lichaam raken en de persoon daarbij (secundair) letsel oploopt.

Aan dit risico en aan andere aan het gebruik verbonden risico's wordt uitdrukkelijk aandacht besteed in de verplichte opleiding van politieambtenaren die met een stroomstootwapen worden uitgerust.

Opleiden en toerusten van 'first responders'

Gedurende 2022 leidt de politie ruim 17.000 agenten - werkzaam in de incidentafhandeling (noodhulp) – op in het toepassen van het stroomstootwapen.

Het stroomstootwapen zal structureel onderdeel uitmaken van de Integrale Beroepsvaardigheid Training (IBT). Er vindt jaarlijks her-certificering plaats tot bedienaar stroomstootwapen.

Aspirant-agenten krijgen het gebruik van het stroomstootwapen in hun eerste jaar van hun opleiding onderwezen.

Beeld eerste half jaar

In het eerste half jaar van de uitrol zijn ongeveer tienduizend agenten opgeleid voor het gebruik van het stroomstootwapen. In deze periode hebben zij in totaal 1730 keer het stroomstootwapen gebruikt. In bijna driekwart van de gevallen (1300) leidde alleen al het dreigen met het wapen tot een succesvolle aanhouding in direct dreigende gevaarsituatie.

In 451 gevallen is in het eerste half jaar van invoering daadwerkelijk stroom afgegeven aan een persoon; 428 keer (95 procent) door de twee pijltjes op afstand af te vuren en 23 keer (5 procent) door de zogenaamde schokmodus. Daarbij wordt het wapen direct op het lichaam gezet om een schok toe te dienen.

In vrijwel alle gevallen waarbij daadwerkelijk stroom is toegediend, bleef het letsel beperkt tot een of twee kleine wondjes van de pijltjes, die na een paar dagen weer wegtrekken. Vijf mensen liepen meer dan gering letsel op, met name door het omvallen. Het ging daarbij om hoofdonden, een gebroken kaak en een ontwrichte schouder.

Het eerste beeld uit de halfjaarcijfers bevestigt dat het stroomstootwapen grote meerwaarde heeft in het politietoedien en dat collega's zorgvuldig en terughoudend met het nieuwe wapen omgaan. Slechts 17 procent van de opgeleide collega's heeft het stroomstootwapen ingezet en niet meer dan 5 procent van hen heeft daadwerkelijk stroom toegediend.

Kwetsbare groepen

Uit de pilot blijkt dat de helft van de personen waarbij het stroomstootwapen is ingezet onder invloed was van drugs, (bovenmatig) alcohol en/of psychisch in de war. Het gebruik van een stroomstootwapen tegen personen met verward gedrag wordt niet uitgesloten. Want met de inzet van het stroomstootwapen kan het gebruik van een geweldsmiddel met een zwaardere impact en kans op letsel, zoals zwaar fysiek geweld, de hond of zelfs het vuurwapen voorkomen worden. In de opleiding van de politieambtenaar wordt specifiek aandacht besteed aan de inzet van geweldsmiddelen tegen personen met verward gedrag.

GGZ instelling

Er zijn geen restricties op inzetlocaties voor het stroomstootwapen, dus ook niet een GGZ-instelling. Het uitgangspunt is dat de GGZ een inspanningsverplichting heeft om eerst zelf een acute noodsituatie beheersbaar te maken met haar eigen bevoegdheden en pas een beroep op de politie kan doen indien zij daar zelf niet in slaagt. De politie heeft de exclusieve bevoegdheid en de expertise om geweldsmiddelen in te zetten, uiteraard binnen de grenzen van de geweldsinstructie. Over de inzet van politie en het gebruik van geweld, inclusief het stroomstootwapen in de GGZ zijn door politie en GGZ Nederland nadere afspraken gemaakt en vastgelegd in de handreiking tot samenwerking tussen GGZ en Politie (dec 2019).

Onafhankelijke gezondheidsmonitor

Om meer zicht te krijgen in de gezondheidseffecten van het stroomstootwapen bij getroffen personen in de praktijk, heeft de minister van Justitie en Veiligheid de Tweede Kamer toegezegd hieraan bij te willen dragen middels een onafhankelijke gezondheidsmonitor en -evaluatie. Deze monitor wordt uitgevoerd door het Nivel in samenwerking met GGD Amsterdam. Kort na de inzet van het stroomstootwapen zal de getroffen persoon medisch worden beoordeeld door een medisch bevoegd persoon (GGD-arts), waarna de gegevens onder wetenschappelijke standaarden worden verzameld en geanalyseerd om zo bij te dragen aan meer wetenschappelijke kennis.

Relatie politiehond

Een belangrijke reden om het stroomstootwapen toe te kennen aan de first responders van de basisteams, is ook dat zij minder afhankelijk worden van specialistische diensten in direct dreigende gevaarsituaties. Waar voorheen nogal eens moest worden gewacht op bijvoorbeeld de bijstand van een hondengeleider of een Arrestatieteam, kan met het stroomstootwapen veelal direct daadkrachtig en zelfstandig worden opgetreden. Dat maakt de politiehond echter niet overbodig. In (grootschalige) ordehandhaving is de inzet van een hond van grote waarde om vooral groepen op afstand te houden. Het stroomstootwapen is voor deze situaties niet geschikt.